

Πρεσβυτέρου ΔΙΟΝ. ΤΑΤΣΗ

ΔΥΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΑ ΣΙΓΓΙΛΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΥ ΤΗΣ ΚΛΕΙΔΩΝΙΑΣ-ΚΟΝΙΤΣΗΣ

1. Εισαγωγικά

Στὰ χέρια πρεσβυτέρου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Δρυϊνουπόλεως, Πωγωνιανῆς καὶ Κονίτσης φυλάσσονται δύο Πατριαρχικά Γράμματα πού ἀπευθύνονται σὴν ἱερὰ μονὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. Ἡ μονὴ βρίσκεται «στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τῶν Καλυβιῶν, πλαί στὸ μονοπάτι πού ὁδηγεῖ σὴν Κλειδωνιά»¹.

Πρόκειται γιὰ πολὺ ἀξιόλογα κειμήλια, ἴσως ἀπὸ τὰ ἐλάχιστα πού σώζονται σὴν περιοχὴ μας. Θεωρήσαμε καθῆκον μας νὰ τὰ μελετήσουμε καὶ νὰ τὰ δημοσιεύσουμε γιὰ νὰ εἶναι στὴ διάθεση κάθε μελετητοῦ². Παρ' ὅλο δὲν ἔχουμε εἰδικὲς γνώσεις, οὔτε πτυχίον θεολογίας, φροντίσαμε νὰ δώσουμε τὸ ἀκριβὲς κείμενο τῶν σιγιλλίων καὶ διάφορα σχόλια πρὸς ἐνημέρωση τῶν μὴ εἰδικῶν μελετητῶν. Ἀκόμη θεωρήσαμε χρήσιμη μιὰ σύντομη ἀναφορὰ σὴν ἱστορία τῆς μονῆς τοῦ Σωτῆρος, πού μαζὶ μὲ τ' ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα τῆς Κλειδωνιάς, ἀργοπεθαίνει καθὼς περνοῦν τὰ χρόνια καὶ ἡ ἀδιαφορία μας προσεγγίζει τὰ ὅρια τῆς πνευματικῆς νάρκωσης!

2. Ἱστορικὰ στοιχεῖα τῆς ἱερᾶς μονῆς

Ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱστορία τῆς μονῆς παρουσιάζει ἡ μελέτη τοῦ Ἄν. Εὐθυμίου «Ἱστορία καὶ παραδόσεις τῆς Λιτονιαβίστας» πού δημοσιεύτηκε σὴν «Κόνιτσα»³. Σχετικὰ μὲ τὴν ἱερὰ μονὴ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σημει-

1. Δημήτρης Τριανταφυλλόπουλος, Ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα σὴν Κλειδωνιά Κονίτσης, Ἡπειρωτικὰ Χρονικά 1975, σελ. 9.

2. Στὴ σχετικὴ μὲ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ μνημεῖα τῆς Κλειδωνιάς μελέτη του ὁ Δημ. Τριανταφυλλόπουλος καὶ συγκεκριμένα στίς 53 καὶ 54 ὑποσημειώσεις γράφει: «Στὴν περιοδεία του (1958) ὁ Δ. Πάλλας κατέγραψε στὸν ἐνοριακὸ ναὸ τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου χαρτῶο πατριαρχικὸ ἔγγραφο (0,42 X 0,30 μ.) τοῦ πατριάρχη Παρθενίου, ἔτους α χ μ (;), δηλαδή 164 (;) πού ἀναφέρεται σὴν Μονὴ Σωτῆρος. Στὴν ἐπίσκεψή μου τὸ 1973 δὲν ὑπῆρχε στὸ ναό». «Ὁ Δ. Πάλλας (1958) κατέγραψε στὸ ναὸ τῆς Κοιμήσεως Θεοτόκου γράμμα ἐπὶ μεμβράνης (0,64 X 0,50 μ.) τοῦ πατριάρχη Ἱερεμία, ἔτους α ψ κ α' (1721), πού ἀναφέρεται πάλι σὴν Μονὴ Σωτῆρος. Δὲν τὸ ἐντόπισα στὰ 1973». Προφανῶς γίνεται λόγος γιὰ τὰ δύο Πατριαρχικά Σιγίλια πού μελετοῦμε.

3. Τοῦ ἔτους 1967, Ὀκτ., ἀριθ. τεύχους 66, σελ. 11—14, Νοέμβρ., ἀριθ. τεύχους 67, σελ. 9—13 καὶ Δεκ., ἀριθ. τεύχους 68, σελ. 11—12.

ώνεται: «Κάτωθι τῆς Γλυτονιαούστης ὁ Κωνσταντῖνος Πωγωνάτος αὐτοκράτωρ τοῦ Βυζαντίου τὸ 669 διέμενεν εἰς Σεσάρηθον πόλιν παρὰ τῆ Μεσογέφυρα, ἔκτισε τὸν Ναὸν τοῦ Σωτῆρος πλησίον τῆς ἱαματικῆς πηγῆς θεραπευούσης δερματικὰ νοσήματα», γιὰτὶ θεραπεύτηκε ἀπὸ τῆ νόσου του. Ἐπίσης σὲ ἄλλο σημεῖο ἀναφέρεται: «Ὁ σημερινὸς Ναὸς τῆς Μεταμορφώσεως χτισμένος στὴν κορυφῆ τοῦ συνοικισμοῦ Καλύβια — ὅπου ἔχει κατέλθει ἢ μεγίστη πλειοψηφία τῶν κατοίκων ἐγκαταλείποντας τὸ παλαιὸ χωριὸ — ἔχει ἀνακαινισθεῖ κατὰ τὸ ἔτος 1867. Τὸ ἱερό του ἔχει μείνει σχεδὸν ἀνέπαφο. Εἶναι χτισμένο κατὰ τὸ πλεῖστον μὲ τοῦβλα καὶ κεραμίδια βυζαντινῆς ἐποχῆς, καὶ στὸ ἐσωτερικὸ του διατηρεῖται μαυρισμένη καὶ δυσδιάκριτη ἢ Πλατυτέρα Θεοτόκος, καθὼς καὶ ἄλλες ξεθωριασμένες βυζαντινὲς ἀγιογραφίες πὺ περιμένουν τὸν εἰδικὸ βυζαντινολόγο γιὰ νὰ τὶς μελετήσῃ». Ἐπίσης κάνοντας λόγο ὁ Εὐθυμίου γιὰ τὰ ἱερὰ κειμήλια ἀναφέρεται σὲ «ἓνα ἀρχαῖο Πατριαρχικὸ Σιγγίλλιο πὺ δὲν ἐπέτρεπε νὰ εἰσέλθουν καὶ νὰ λειτουργήσουν ξένοι ἱερεῖς στὴν Λιτοινιάβιστα», πὺ καὶ ὁ ἅγιος Κοσμᾶς ὁ Αἰτωλὸς ὅταν στὶς 22 Μαρτίου τοῦ 1777 ἐπισκέφθηκε τὴν Κλειδωνιάουστα «σεβόμενος τὸ Πατριαρχικὸ Σιγγίλλιο» δὲν μπῆκε μέσα στὸ χωριό.

Ἐπίσης ὁ Φώτης Πέτσας στὸν καλαίσθητο πολυσέλιδο τόμο «Ἀρίστη καὶ Δυτικὸ Ζαγόρι», πὺ πρόσφατα κυκλοφόρησε, γράφει γιὰ τὴ μονή:

«Ἡ Μονὴ ἀναφέρεται γιὰ πρώτη φορά, ὅσο ξέρουμε, σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Νεοφύτου Β', γραμμὴν στὶς 12.10.1609, ὡς σταυροπήγιο πατριαρχικὸ ὑπαγόμενον στὴν ἐπισκοπὴ Βελλᾶς. Ἄρα εἶναι παλιότερη τουλάχιστον τοῦ 1600 μ.Χ. ἢ Μονή, ἀλλὰ ὄχι κατ' ἀνάγκη καὶ τὸ καθολικὸ τῆς στὴ σημερινή του μορφῆ. Ἡ ἔρευνα τῶν βυζαντινολόγων καταλήγει στὸ συμπέρασμα ὅτι τὸ κολοβωμένο καὶ ἐπισκευασμένο κατ' ἐπανάληψη σημερινὸ ἐκκλησιάκι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παλιότερο τοῦ 16ου αἰῶνα, ἀλλ' αὐτὸ δὲν λέει τίποτε γιὰ τὴν παλαιότητα τῆς Μονῆς, γιὰ τὴν ὁποία ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ἀλλ' ὄχι ἀποφασιστικὲς, γιὰ μιὰ πολὺ παλιότερη ζωή». Ἐπίσης ὁ Πέτσας ἀναφέρεται καὶ στὸ «χαλασμὸ» τοῦ μοναστηριοῦ πὺ περιγράφεται σὲ ἔγγραφο χρονολογημένο τὸ ἔτος 1783⁴.

Τέλος ὁ Δ. Τριανταφυλλόπουλος μᾶς πληροφορεῖ:

«Ἀπὸ τὸ μοναστήρι πὺ ὑπῆρχε ἄλλοτε ἐδῶ, ὅπως μᾶς ἀναφέρουν οἱ πηγές, σήμερα μένει μόνο τὸ Καθολικὸ του, πὺ βρίσκεται ὅπως εἶπαμε στὴν ἀνατολικὴ ἄκρη τῶν Καλυβιῶν, πλάι στὸ μονοπάτι πὺ ὁδηγεῖ στὴν Κλειδωνιά».

«Ἡ ἐκκλησία, γνωστὴ στοὺς ντόπιους ὡς "Σωτήρα", εἶναι μικρῶν διαστάσεων (μῆκος 8,75 μ., πλάτος μέγιστο 5,75 μ., ἐλάχιστο 4,75 μ., ὕψος 6 μ. περίπου) καὶ περικλείεται ἀπὸ νεώτερο περίβολο. Πρόκειται γιὰ μόνωχο χτίσμα» καὶ «ὅλες οἱ ἐσωτερικὲς ἐπιφάνειες τοῦ ναοῦ ἔχουν ἐπιχρυστεῖ, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ τεταρτοσφαίριο τῆς ἀψίδας τοῦ Ἱεροῦ Βήματος. Τὸ τέμπλο εἶναι νεώτερο, χωρὶς καμὴν ἀξία. Ἡ σύνθεση στὴν ἀψίδα βρίσκεται σὲ πολὺ κακὴ κατάσταση ἀπὸ ἀποψη διατήρησης: ἀπολεπίσματα, ἄλατα, ὑγρασία, ρωγμὲς καὶ ἡ βάρβαρη νεοελληνικὴ συνήθεια τῆς προσωπικῆς "διαιώνισης" ἔχουν καταστρέψει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὸ σύνολο, ὡστε ἡ συναγωγὴ τεχνοτροπικῶν παρατηρήσεων γιὰ τὴ χρονολόγησι τῶν τοιχογραφιῶν εἶναι, πρὸς τὸ παρόν, ἀνέφικτη»⁵.

4. Ἀθήνα 1982, σελ. 79.

5. Ὁπ. παρ., σελ. 9 καὶ 13—14.

3. Τὸ χαρτῶο Πατριαρχικὸ Γράμμα

Πρόκειται γιὰ τὸ Σιγίλλιο τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Παρθενίου ποὺ χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 164(;) , ὅπου γίνεται λόγος γιὰ «παλαιγενῆ Γράμματα» καὶ ἀκολουθώντας αὐτὰ ὁ Πατριάρχης «γράφει καὶ ἀποφαίνεται γνῶμη κοινῇ συνοδικῇ» ὅτι τὸ μοναστήριον τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ «μείνη ἀνενόχλητον καὶ ἀνεπηρέαστον καὶ ἀδούλωτον, καὶ παντελεύθερον» παρὰ τῶν ἐπισκόπων Ἰωαννίνων, Πωγωνιανῆς καὶ Βελλᾶς καὶ ἀπὸ κάθε ἄλλο πρόσωπο.

Τὸ Σιγίλλιο εἶναι χαρτῶο, ἔχει πλάτος 0,31 μ. καὶ μῆκος 0,42 μ. Στὴ δεξιὰ του πλευρά, σχεδὸν κατὰ τὸ ἥμισυ εἶναι κατεστραμμένο, ὅπως ἐπίσης καὶ στὰ σημεῖα ποὺ διπλώνεται. Οἱ ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων εἶναι δυσανάγνωστες. Μερικὲς μάλιστα ἔχουν σβῆσει παντελῶς.

Τὸ κείμενο:

† Παρθένιος ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης⁶.

Ἐπειδὴ ἴδομεν γράμματα παλαιγενῆ τῶν πρὸ ἡμῶν ἀοιδίμων πατριαρχῶν τοῦ τε κυρ Θεολήπτου⁷, τοῦ κυρ Ἰερεμίου⁸, καὶ τοῦ κυρ Νεοφύτου⁹, διαλαμβάνοντα μένειν ἀνενόχλητον καὶ ἀνηπερέαστον τὸ πατριαρχικὸν σταυροπηγιον τὸ ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ¹⁰, τὸ μεταξὺ τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τούτων κείμενον, τοῦ Ἰωαννίνων δηλαδή, τοῦ Πωγωνιανῆς, καὶ τοῦ Βελλᾶς ἐπισκόπου, παρὰ τῶν ρηθέντων αὐτῶν ἀρχιερέων, καὶ παρὰ ἄλλου τινὸς ἱερέως, καὶ λαϊκοῦ τῶν θελόντων κατεπεμβαίνειν αὐτοῦ, ἢ ἰδιοποιεῖσθαι τὰ πράγματα αὐτοῦ, ἢ ἐνοχλεῖν τοὺς ἐν αὐτῷ εὑρισκομένους· τούτου χάριν καὶ ἡ Μετριότης ἡμῶν ἐπομένως γράφει καὶ ἀποφαίνεται γνῶμη κοινῇ συνοδικῇ τῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἀγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν καὶ συλλειτουργῶν ἵνα(...) φανισθέντων ἡμῖν παλαιγενῶν γραμμάτων τῶν δοθέντων ὑπὲρ τοῦ ρηθέντος σταυροπηγίου τοῦ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ τοῦ ἐν τῇ χώρᾳ Λιτοβιανίστη¹¹, ἐχόντων κῦρος, τὸ βέβαιον, καὶ ἀμετάτρεπτον εἰς τὸ ἕξῃς τὸ μὲν μοναστήριον αὐτό: τοῦ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ μείνη ἀνενόχλητον, καὶ ἀνεπηρέαστον, καὶ ἀδούλωτον, καὶ παντελεύθερον, παρὰ τῶν δηλωθέντων ἀρχιερέων καὶ παρὰ παντὸς ἄλλου προσώπου ἱερωμένου καὶ λαϊκοῦ, (...) κατὰ καιροὺς ἀπερχομένων ἐν αὐτῷ πατριαρχικῶν ἐξάρχων, καὶ ἰκαταπάτητον. Ὅς δ' ἂν διέποτε ἐνόχλησιν τινα, καὶ (...)σθαι τολμήση τῷ

6. Δὲν μπορούμε νὰ καθορίσουμε ποιὸς Παρθένιος εἶναι, ὁ Α' ἢ ὁ Β', γιὰτὶ ἀπὸ τὴ χρονολογία ποὺ σημειώνεται στὸ ἔγγραφο λείπει τὸ ψηφίο τῶν μονάδων (α χ μ). Ὁ Παρθένιος ὁ Α' πατριαρχευσε ἀπὸ τὸ 1639—1644, ὁ δὲ Β' ἀπὸ 1644—1646 καὶ 1648—1650.

7. Θεολήπτος Α' (1513—1522) καὶ Θεολήπτος Β' 1685—1586.

8. Ἰερεμίας Α' (1520—1537) καὶ Ἰερεμίας Β' (1572—1579, 1580—1584, 1586—1595).

9. Νεόφυτος Α' (1153—1154), Νεόφυτος Β' (1602—1603, 1608—1612) καὶ Νεόφυτος Γ' (1636—1637).

10. Μεσαιωνικὴ Βιβλιοθήκη, τόμος 3, σελ. 556.

11. Τὸ 1708 ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπικυρώνει πράξη «περὶ τῆς ἐν Ἡπειρῷ Μονῆς τοῦ Σωτήρος Χριστοῦ Λιτοβιανίστι», Ἡπειρωτικὰ Χρονικά, 1975, σελ. 16).

σταυροπηγίῳ αὐτῷ, ἢ τοῖς ἐν αὐτῷ εὕρισκομένοις, ἢ τὰ πράγματα αὐτοῦ ἀρπάση, καὶ ζημ(…)οῦτος ἱερωμένος μένων ἀργός (….) πάσης ἱεροπραξίας, καταφρονῶν δὲ τῆς ἀργίας, καὶ ἀφωρισμοῦ ἀπὸ (;…) ἐναντιούμενος ταῖς πατριαρχικαῖς ἀποφάσεσι, καὶ καταπατῶν τὸ πατριαρχικὸν σταυροπήγιον, λαϊκο(…)ρισμένος ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος (….) κατηραμένος, καὶ ἀσυγχώρητος, καὶ ἄλυτος μετὰ θάνατον, καὶ (….) ὀκτῶ θεοφόρων (….) λοιπῶν ἁγίων συνόδων καὶ ἔξω τῆς Χριστοῦ Ἐκκλησίας, καὶ ταῖς συν(…)φῃ καὶ τὸ παρὸν βεβαιωτήριον γράμμα καὶ ἐπεδόθη τῇ ρηθείῃ σταυροπηγιακῇ μονῇ τοῦ Σ(ωτῆ)ρ(ο)ς Χ(ριστο)ῦ τῇ (….)

Ἐν ἔτει σωτηρίῳ α χ μ (….)

† Παρθένιος ἐλέω (….)

4. Τὸ «ἐν μεμβράναις» Πατριαρχικὸ Γράμμα

Πρόκειται γιὰ μολυβδόβουλο¹² τοῦ Πατριάρχῃ Ἱερεμία πού χρονολογεῖται ἀπὸ τὸ 1721. Εἶναι γραμμένο πάνω σὲ μεμβράνη καὶ τὸ μολυβδόβουλο πού φέρει στὴ βάση του ἀπὸ τὴ μιὰ ὄψη εἰκονίζει τὴν Παναγία βρεφοκρατοῦσα καὶ στὴν ἄλλη ὄψη σημειώνεται: «ΙΕΡΕΜΙΑΣ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΝΕΑΣ ΡΩΡΟΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ». Εἶναι διπλωμένο σὲ τρεῖς κάθετες διπλώσεις καὶ τέσσερις ὀριζόντιες. Εἶναι κατεστραμμένο σὲ μερικὰ σημεῖα χωρὶς ὅμως νὰ ἔχουν ἀπαλειφθεῖ σημαντικὰ χωρία ἀπὸ τὸ κείμενο τοῦ Γράμματος.

Καὶ ἐδῶ γίνεται ἀναφορὰ σὲ παλιότερα Γράμματα καὶ ἀκολουθώντας ἐκεῖνα ὁ Πατριάρχῃ Ἱερεμίας «γράφει συνοδικῶς» «ἵνα τὸ ἱερὸν μοναστήριον τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ κείμενον εἰς τὸ χωρίον Λιτοβιανίστι», «ὑπάρχη καὶ διαμένη ὡς καὶ πρότερον αὐτόνομον, αὐτοδέσποτον, ἀσύδοτον τε καὶ ἀκαταπάτητον, ὡς πάντῃ μηδενὶ μεδὲν ὀφείλον παρέχειν μέχρι καὶ ὀβολοῦ» καὶ νὰ διοικεῖται μὲ σύμπνοια καὶ ἀγάπη ἀπὸ τοὺς ἐνασκουμένους σ' αὐτὸ πατέρες, νὰ διατηρεῖ τὸ μετόχι τῶν ἁγίων Ἀναργύρων «κτῆμα ἀναφαίρετον καὶ ἀναπόσπαστον» καὶ οἱ μονάζοντες νὰ μετέρχονται μὲ ἀγάπη, ὁμόνοια καὶ νήψη «τὸν ἀποκληρωθέντα αὐτοῖς ἄμεμπτον καὶ ἀκηλίδωτον βίον».

Τὸ Πατριαρχικὸ Γράμμα ἔχει πλάτος 0,50 μ. καὶ πλάτος 0,56 μ.

Τὸ κείμενο:

† Ἱερεμίας ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης

12. Στὴν Ἐγκυκλοπαίδεια «ΗΛΙΟΣ» διαβάσουμε γιὰ τὸ μολυβδόβουλο:
«Σφραγὶς ἐκ μολύβδου, καὶ κατ' ἐπέκτασιν ἔγγραφον, ἔχον κάτωθεν ἐξηρητημένην διὰ μεταξίνης ταινίας ἢ σπάγγου σφραγίδα ἐκ μολύβδου. Κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐγένετο μεγάλη χρῆσις μολυβδοβούλων ὑπὸ τῶν λαϊκῶν τάξεων εἰς πλείστας περιπτώσεις. Δι' ἀναλόγου χρυσῆς σφραγίδος ἐσφραγίζοντο τὰ «χρυσόβουλλα» λεγόμενα ἔγγραφα καὶ διατάγματα βασιλέων, ἐνῶ προνόμιον τῶν δεσποτῶν καὶ ἄλλων ἀρχόντων ἦτο ἢ σφραγίσις δι' ἀργυρᾶς σφραγίδος, τῶν «ἀργυροβούλων». Μολυβδόβουλλα μετεχειρίζοντο ἐπίσης καὶ οἱ κληρικοὶ παντὸς βαθμοῦ, ἰδιαιτέρως δὲ τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον εἰς τὰ ἐπὶ μεμβράνης σιγίλλια ἢ σιγιλλιώδη γράμματα, τὰ ὁποῖα ἐστέλλοντο εἰς ὀρισμένας περιπτώσεις».

καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης¹³.

Ὅπως ἐπὶ τῶν πλεόντων, καὶ τὴν ὑγροστίβητον διαπορώντων ὁ δεξιὸς κυβερνήτης, τοῦτο ἐπὶ τῶν τοῦ βίου πλωτήρων, καὶ τὴν ἀπλανῆ τοῦ εὐαγγελίου τρίβον τεμνόντων ὁ Οἰκουμ(ενικὸς Πατρι)άρχης. Καὶ ὡσπερ τὸ ὑπὸ τοῦ κοσμικοῦ κυβερνήτου οἰακοστροφούμενον σκάφος ὅσον ἐπὶ πλείοσιν ἀγκύραις σαλεύει, καὶ (ἐπιδεξιότητος;), τοσοῦτον πάσης κινδυνώδους καθυπερτερᾶς καταγίδος, καὶ τῆς ταραχώδους ἐ(...)ως, καὶ προσβολῆς τῶν κυμάτων ὑπερανέχει. Εἴθ' (;) οὕτως ἀσφαλῶς τοῦ λοιποῦ πλοιζόμενον, εἰς ἀκινδύνους λιμένας καταίρει, καὶ ἐνορμίζεται. Οὕτω καὶ τῆς ὑπὸ τοῦ πν(ευματι)κοῦ οἰακονόμου πηδαλιουχομένης σοφῶς, καὶ ἰθυ(νομένη)ς ὀλκάδος, τῆς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλησίας φημί, τὰ καθ' ἕκαστα μέρη, ἅτινα πάντως εἰσὶν αἱ κατὰ μέρος ἀπανταχοῦ Ἐκκλησίαι, καὶ αἱ σταυροπηγιακὴν ἐπωνυμίαν καὶ κλῆσιν λαχοῦσαι ἀνέκαθεν θεῖαι μοναί, (ὅσῳ' ...) πλείω τὰ βοηθήματα σχῶσι καὶ μείζοσι τῶν ἐκ τῶν πατριαρχικῶν γραμμάτων (...), καὶ ὀχυρώμασι, κατασφαιλισθῶσι, τοσοῦτω τῶν ἀναφυομένων κατὰ καιροὺς συμπτωμάτων κρείττους διατηροῦντας(;), καὶ τῶν περιστατικῶν, καὶ ἀλλοιωτικῶν ὑπερνήχοντας τοῦ βίου κυμάτων, καὶ εἰς ἀπήμονα, καὶ ἀκύμαντον πνευματικῆς (...) κατάγεσθαι, ἀσφαλῶς εἰς τὸ ἐξῆς, καὶ ἀκινδύνως διἔξαγομένας(;). Τοσαύτης οὖν παρεμφερείας ἐν ἀμφοῖν, καὶ ὁμοιώσεως τοῖς ἀκριβῶς ἐπιστήσασιν ἀναμφιλόγως θεωρουμένης, ἀναγκαίως ὀφείλουσιν οἱ παρὰ τῆς ἀνωθεν θείας ροπῆς ἀποστολικῶς ἰθύνειν τε καὶ διέπειν λαχόντος τὸν οἰκουμενικόν, καὶ πατριαρχικόν τουτονὶ θρόνον ἀναλόγως τῷ κυβερνήτῃ, μᾶλλον δὲ πολλῶ καθ' ὑπέριον, καὶ ἀπαράμιλλον λόγον, ὅσῳ καὶ τὰ ψυχικὰ τῶν σωματικῶν ὑπερέχει, καὶ τῶν κοσμικῶν τὰ πνευματικὰ ὑπερανέστηκε, κηδεμονικῶς προνοεῖσθαι καὶ μεθ' ὅσης ἐπιμελείας περιθάλπειν τε, καὶ περιποιεῖσθαι τὰ ἐξ αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν καλῶς συνιστάμενα, καὶ εἰς αὐτὸν αὐθις, καλοῦντος καιροῦ, ἀνατρέχοντα ἱερὰ σταυροπήγια, καὶ ἧς χρήζουσιν ἀντιλήψεως ἐγκαίρως μεταδιδόναι, καὶ χερσὶν ταῖς τούτων ἀντιλαμβάνεσθαι.

Οὕπερ καὶ ἡμεῖς τῆς πνευματικῆς ποιμαντορίας, καὶ προστασίας τοὺς οἰακας κατὰ διαδοχὴν κληροδοσίας ἄρχειν ἐγκεχειρισμένοι παρὰ τῆς ἀνωτάτω προνοίας, σπουδὴν πᾶσαν, καὶ φροντίδα μάλα (...) ἀγρύπνοις εἰσβολαῖς ὀμῶν τῶν ἀπαντοῦ (...) ἱερῶν, καὶ θείων σταυροπηγίων, τῆς παρ' ἡμῶν βομάτων καταβαλλόμεθα, πρὸς ἀντίληψιν, περιθαλπίντε, καὶ ὑπορα(...)σιν ἀξιόχρεων τῆς ἀπανταχοῦ (...) ἱερῶν, καὶ θείων σταυροπηγίων, τῆς παρ' ἡμῶν βοηθητικῆς χειρὸς πρὸς ἀσφάλειαν δεομένων.

Ἐπειδὴ τοιγαροῦν ἐνεφανίσθη προσενεχθέντα ἡμῖν δύο μὲν ἀρχαῖα, καὶ παλαιγενῆ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα τῶν κατὰ καιρῶν πάλαί ποτὲ χρηματισάντων ἀειμνήστων πατριαρχῶν, τοῦ ποτὲ ἀοιδίμου κυρ Ἱερεμίου¹⁴, καὶ τοῦ μεταγενεστέρου κυρ Νεοφύτου¹⁵, καίπερ τῇ μακροῦ τοῦ χρόνου παρόδῳ (...) ἔτε-

13. Πρόκειται ἴσως γιὰ τὸν Ἱερεμία τὸν Γ' ποὺ «ἐγεννήθη ἐν Πάτμῳ. Μετετέθη ἀπὸ τῆς Μητροπόλεως Καισαρείας τῷ 1716. Ἐπατριαρχευσεν δις μὲν ὡς συνήθως ἀναγράφεται, τρίς δὲ κατὰ τὸν Κύριλλον τὸν Λαυριώτην, τετράκις ὅμως κατὰ τὴν αὐστηρὰν ἀκρίβειαν. Εὐσεβής, χρηστός, πελαιδευμένος, «καταρτίζων τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα πρὸς εὐσέβειαν καὶ βίον ἀμεμπτον», κατέστη πολὺ ἀγαπητὸς εἰς τὸν λαόν (Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία, τόμος ΙΒ', σελ. 871).

14. Παράβαλε ὑποσ. 8.

15. Παράβαλε ὑποσ. 9. Ἐπίσης ὁ Νεόφυτος ὁ Δ' πατριαρχευσεν ἀπὸ τὸ 1688 μέχρι τὸ 1689. Τοῦ Νεοφύτου τοῦ Ε' ἡ ἐκλογή (1707) δὲν ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τὴν Ὑψηλὴ Πύλη.

ρον δέ (...) ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις πατριαρχεύοντος κυρ Κυπριανού¹⁶ (...) καὶ συνφθὰ τοῖς προτέροις φθεγγόμενον, καὶ διὰ μακροτέρων ὁμοῦ, καὶ ἀκριβεστέρων λόγων ἐκεῖνα πιστούμενον, μνημονεύ(οντος) καὶ τινος ἄλλου γράμματος τοῦ ἀνωτέρω κυρ Ἰερεμίου κάκεινου ὄντος, καὶ ὑπογραφὴν ἔχοντος τοῦ παρατυχόντος τῷ τότε καιρῷ ἐνταῦθα πατριάρχου Ἀλεξανδρείας κυρ Σιλβέστρου¹⁷, ἅτινα πάντα τρανότερον ἡλίου διαμαρτύρεται, καὶ σαφῶς παριστῶσιν, ὡς τὸ ἱερόν καὶ σεβάσμιον μοναστήριον τὸ ἐπ' ὀνόματι τιμώμενον τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κείμενον ἐν τῷ χωρίῳ Λιτοβιανίστι καλουμένῳ, καὶ ἐντὸς τῶν ὁρίων ὑπάρχον τῶν τριῶν ἐπαρχιῶν τῆς μητροπόλεως Ἰωαννίνων, τῆς ἀρχιεπισκοπῆς Πωγωνιανῆς, καὶ τῆς ἐπισκοπῆς Βελλᾶς, ἐξ ἀραίων τῶν χρόνων, διὰ τὸ ἐπηρεάζεσθαι, καὶ δὴ ἐνοχλεῖσθαι ἐνδελεχῶς ὑπὸ τῶν ἐν ταῖς ρηθείσαις προσεχῶς ἀρχιερέων, διενέξεις, καὶ ἀμφισβητήσεις πρὸς ἀλλήλου(ς) (...) οὕτων περὶ τῆς ἐξουσίας, καὶ καταδουλώσεως τούτου ὡς γεινιαζόντων αὐτῷ, κανονικῶς, καὶ νομίμως ὑπὸ τὴν δεσποτείαν, καὶ ἐξουσίαν τοῦ οἰκουμενικοῦ θρόνου μετενηνεγμένον βουλήσει μὲν, καὶ παρακλήσει τῶν κατ' ἐκεῖν(ον) κ(αιρὸν) (ἐνα)σκουμένων αὐτῷ πατέρων, ἐξουσία δέ, καὶ δυνάμει, ἦν ἀρχῆθεν εἴληφε πλουτήσασα ἢ πατριαρχικὴ περιοπὴ καὶ μεγαλειότης, τῇ σταυροπηγιακῇ ἐπωνυμία, τετίμηται, αὐτόνομόν τε, καὶ ἀδέσποτον ἀπεφάνθη, καὶ μ(...)μένον κατέστη τῆς ἀμφισβητουμένης περὶ αὐτὸ ἐξουσίας τῶν ἐν ταῖς προειρημέναις ἐπαρχίαις ἀρχιερέων, καὶ πάντῃ ἐλεύθερον, ἀσύδοτόν τε, καὶ ἀδούλωτον, καὶ ἀκαταπάτητον ἐγεγόνει παρὰ παντὸς προσώπου, νὰ (...) ἀπερχομένων κατὰ καιροὺς (...) πατριαρχικῶν ἡμετέρων ἐξάρχων, κατὰ τὴν τάξιν τῶν σταυροπηγιῶν, ἔχον ἑαυτῷ προσηλωμένον, καὶ συνημμένον, καὶ ὅπερ κατὰ καιρὸν ἐπεκτῆσατο (...) μετόχιον (...) ὄμενον τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων¹⁸, μικρὸν ἄπωθεν αὐτοῦ κείμενον, καὶ ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν, καὶ διοίκησιν αὐ-

16. «Μητροπολίτης Καισαρείας ὢν, ἐξελέγη κοινῇ ψήφῳ κλήρου καὶ λαοῦ οἰκουμενικός Πατριάρχης τῷ 1708. Αὐστηρὸς τὰ ἤθη ἱεράρχης, ἠθέλησε νὰ ἐπαναφέρῃ τὴν ἀρχαίαν σεμνοπρέπειαν τοῦ κλήρου κατὰ τε τὴν περιβολὴν καὶ τὴν δίαιταν, ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἐκίνησε τὸν χόλον πολλῶν κληρικῶν, οἵτινες καταλλήλως ἐνεργήσαντες παρὰ τῇ Ὑψηλῇ Πύλῃ ἐπέτυχον τὴν παῦσιν καὶ ἐξορίαν αὐτοῦ εἰς τὴν μονὴν τοῦ Βατοπεδίου εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος. Κληθεὶς τὸ δεύτερον εἰς τὸν πατριαρχικὸν θρόνον τῇ 7 Νοεμβρίου 1713, ἐπανῆλθε εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἀλλὰ διὰ τὴν οικονομικὴν ἀθλιότητα τοῦ πατριαρχείου μὴ δυνάμενος νὰ καταβάλλῃ τὰ ζητούμενα ὑπὸ τῆς Πύλης, ἐκτὸς τῶν συνήθων 3.000 φλωρίων καὶ 25.000 γροσίων (τὸ λεγόμενον μισί), παρητήθη κατὰ τὴν 28 Φεβρουαρίου 1714 καὶ ἀπελθὼν εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος ἀπέθανε μετ' οὐ πολὺ ἐν τῇ Μονῇ τοῦ Βατοπεδίου» (Μεγάλη Ἑλληνικὴ Ἐγκυκλοπαιδεία», τόμος ΙΕ', σελ. 403).

17. Ἐπὶ πατριαρχείας του (1569—1590) ἔγινε φοβερὸς διωγμὸς τῶν χριστιανῶν τῆς Αἰγύπτου.

18. Ὁ Ἄν. Εὐθυμίου σημειώνει σχετικὰ μὲ τὰ μετόχια τῆς μονῆς:

«Ἡ Μονὴ τῆς Μεταμορφώσεως, ὅπως μοῦ ἀφηγεῖται ὁ Χαρίσης Ζεῖνος βασιζόμενος σὲ παλαιὰ χειρόγραφα τὰ ὁποῖα κατεῖχε ὁ θεῖος του ἱερομόναχος Ἀρχομανδρίτης Γρηγόριος Ζεῖνος καὶ τὰ ὁποῖα δυστυχῶς κατεστράφησαν καὶ κατεκλάπησαν ἀπὸ τοῦ 1913 μέχρι τὸ 1949, ἦταν σταυροπηγιακὴ καὶ εἶχε μετόχια τῆς τὰ μοναστήρια τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων πὰν εὐρίσκεται σὲ μικρὴ ἀπόσταση πρὸς νότον τῆς Κλειδωνιάς καὶ τῶν Ἀγίων Ἀναργύρων χαμηλὰ πρὸς τὸ Βοῖδομάτη» (περιοδικὸ «Κόνιτσα», 1967, ἀρ. τεύχους 66, σελ. 12).

τοῦ ἔκτοτε ὑποτελ(....) ἕως ἄρτι (....) τὴν ἐπιγνωσθεῖσαν ἡμῖν ἀναντίρρητον βεβαίωσίν τε, καὶ μαρτυρίαν.

Κάντοῦθ(....) τούτῳ μοναστηρίῳ συνασκούμενοι πρὸς θερμὴν, (....) ἱκεσίαν προσενεγκόντος ἤδη (....) ἐδεήθησαν καὶ παρ' ἡμῶν ἐπικυρωθῆναι, καὶ ἀνακριθῆναι τὰ προεκδοθέντα ἐκεῖνα τῆς σταυροπηγιακῆς φιλοτιμίας ἐκκλησιαστικὰ γράμματα δι' ἡμετέρου πατριαρχικοῦ σιγιλλιώδους γράμματος. Τούτου χάριν εὐμενῶς ἀποδεδεγμένοι τὴν ἱκετικὴν αἴτησιν τούτων ὡς εὐλογοφανῆ (....) δεκτον οὖσαν, γράφομεν συνοδικῶς μετὰ τῶν περὶ ἡμῶν ἱερωτάτων ἀρχιερέων, καὶ ὑπερτίμων, τῶν ἐν Ἁγίῳ Πνεύματι ἀγαπητῶν ἡμῶν ἀδελφῶν, καὶ συλλειτουργῶν, καὶ ἐν Ἁγίῳ ἀποφαινόμεθα Πνεύματι, ἵνα τὸ ἱερόν αὐ (....) μοναστήριον τὸ εἰς ὄνομα τιμώμενον τοῦ Κυρίου, καὶ Θεοῦ, καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ κείμενον εἰς τὸ χωρίον Λιτοβιανίστι καὶ γειτνιάζον ταῖς προειρημέναις τρισὶν ἐπαρχίαις. Κατὰ τὴν ἀποφατικὴν παρ(....)θέντων ἐκκλησιαστικῶν γραμμάτων ἐχόντων τὸ κύρος, καὶ τὴν ἰσχὺν ἀμετάθετον, ὑπάρχη, καὶ διαμένη ὡς καὶ πρότερον αὐτόνομον, αὐτοδέσποτον, ἀσύδοτόν τε καὶ ἀκαταπάτητον, ὡς πάντη (....) μεδενὶ μηδὲν ὀφείλον παρέχειν μέχρι καὶ ὀβολοῦ, διοικούμενόν τε, καὶ κυβερνώμενον τῇ μιᾷ συμπνοίᾳ, καὶ ὁμονοίᾳ τῶν ἐνασκουμένων αὐτῷ πατέρων, ἔχον καὶ τὸ προσκτηθὲν αὐτῷ προειρημένον μετόχιον (....) κτήμα ἀναφαίρετον, καὶ ἀναπόσπαστον ὑπὸ τὴν ἰδίαν δεσποτείαν καὶ κυριότητα, καρπούμενον ἔξ αὐτοῦ τὰ ἐνόνητα κατ' ἔτος σιτηρέσια. Οἱ δὲ ἐν αὐτῷ συνασκούμενοι (....) ὀφείλωσι μετέρχεσθαι ἐν ἀγάπ(η καὶ ὁμο)νοίᾳ τὸν μοναχοῖς ἀποκληρωθέντα ἄμεμπτον, καὶ ἀκηλίδωτον βίον ἀμφιπονοῦντες (;) τὰ θεάρεστα ἔργα ἐν ὁσιότητι, καὶ δικαιοσύνῃ, εἰς δόξαν, καὶ αἶνον τοῦ τὰ πάντα ἐφορῶντος Θεοῦ, καὶ μνημονεύειν κανονικῶς (τοῦ) ἡμετέρου πατριαρχικοῦ ὀνόματος ἐν

Ἐπίσης ὁ Ἄγγελος Ν. Παλακώστας γιὰ τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους τῆς Κλειδωνιάς γράφει τὰ ἑξῆς:

«Ἀπὸ τὰ ἄλλα μοναστήρια τοῦ Βοϊδομάτη οἱ Ἅγιοι Ἀναργυροί, πὸ τὸ καλυμαῦχι τοῦ τρούλλου τῶν εἶναι ὄρατὸ μονάχα ἀπὸ τὸ ἀπέναντι «Καστράκι», τὸ ὄχυρό μὲ τὰ προχριστιανικὰ καὶ μεταγενέστερα χαλάσματα, πὸ μάταια περιμένουν νὰ ἠχῆσῃ στὸ χῶρο τῶν ἡ ἀρχαιολογικῆ σκαπάνη, εἶχαν κτισθῆ στὰ ,α χ ν η' — 1658 καὶ ἀνιστορήθησαν «διὰ συνδρομῆς κόπου τε καὶ ἐξόδου τοῦ πανοσιωτάτου ἐν ἱερομονάχοις κυρ Γερμανοῦ καὶ συνδρομῆς κυρίου κ. Νίκου καὶ Ἰωάννου Παπᾶ...» κατὰ τὴν κτητορικὴ ἐπιγραφή τοῦ ναοῦ, πὸ ἐσώζετο πρὶν ἀπὸ δεκαετίες στὴ δ. πλευρά. Ἀπὸ τὴ χρονολογία «ἐπὶ ἔτους (1666)» πὸ ἀναγράφεται σὲ εἰκόνα τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, φαίνεται ὅτι κὶ ἐδῶ ἡ διακόσμηση τοῦ ναοῦ ἔγινε, ὅπως καὶ στὴ Σπηλαιώτισσα, ὕστερα ἀπὸ μία ὀκταετία. Τὴν ἀκμὴ τῆς μονῆς στὰ μετέπειτα χρόνια μαρτυροῦν καὶ τὰ χαλάσματα τῶν κτισμάτων πὸ περιέβαλλαν τὸ ναὸ καὶ τὴν μὲ πλακόστρωτα πεζούλια πλατεῖα, ὅπου ἐστήνοντο χοροί, ὅπως καὶ στὸ χαμηλότερο ἄνοιγμα, πὸ σκιαῖζεται ἀπὸ γιγάντια πλατάνια, δίπλα στὸ Βοϊδομάτη, πὸ δροσιῖζει τοὺς χαροκόπους. Ἡ περιοχὴ καὶ τὸ μοναστήρι ἀνήκει στὴ Γλυτονιάβιστα, μικρὸ χωριὸ σὲ περίοπτη θέση ἀπέναντι ἀπὸ τὸ Καστράκι μὲ ἐκκλησιᾶς τοῦ ιη' αἰ., πὸ καταπλήσσουν τὸν ἐπισκέπτη μὲ τὸν πλούσιο διάκοσμό των», (ἀπὸ τὴν ἐργασία τοῦ Ἄγγελου Ν. Παλακώστα «Ὁ Βοϊδομάτης καὶ τὰ μνημεῖα του» στὸν ἐτήσιο ἡπειρωτικὸ χρονογράφο «Ο ΝΕΟΣ ΟΥΒΑΡΑΣ 1961», σελ. 151—152, ὅπου δημοσιεύεται καὶ φωτογραφία τοῦ ναοῦ τῆς μονῆς.

Ἐπίσης πληροφορίες γιὰ τοὺς Ἁγίους Ἀναργύρους Κλειδωνιάς βρῖσκει κανεὶς στὸ περιοδικὸ «Κόνιτσα», ἔτος 1981, τεύχη 18—19 καὶ 20—21 καὶ στὸ περιοδικὸ «Τὸ Σήμαντρο», ἔτος 1982, τεῦχος 1.

ταῖς ἱεραῖς τελεταῖς, καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἐκκλησιαστικαῖς ἀκολουθίαις, κατὰ τὴν ἀρχαίαν καὶ παλαιὰν ἐπικατήσασαν τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας συνήθειαν, μηδενί, ὡς ἔφημεν (...) χόμενος διδόναι τι πολὺ, ἢ ὀλίγον, εἰμὴ μόνον πρὸς τὴν καθ' ἡμᾶς τοῦ Χριστοῦ Μεγάλην Ἐκκλησίαν ἐκεῖνο(;) τὸ ὅπερ ἀνέκαθεν διορίσθη παρέχεσθαι, εἰς σημεῖον ὑποταγῆς, καὶ φιλοτιμίας, ὡς νενόμισται, μηδ(ε- νὸς) τολμῶντος ποτὲ ἀπὸ παντὸς τάγματος ἀρχιερατικοῦ, καὶ ἀρχοντικοῦ διασεῖσαι αὐτό, καὶ μετακινεῖσαι ἀπὸ τῆς αὐτεξουσιότητος, ἀδουλωσίας τε, καὶ ἐλευθερίας αὐτοῦ, ἐν βάρει ἀργίας ἀσυγγνώστου καὶ ἀλ(ύτου ἀφορι)σμοῦ τοῦ ἀπὸ Θεοῦ παντοκράτορος. Ὅθεν εἰς ἔνδειξιν ἐγένετο καὶ τὸ παρὸν ἡμέτερον πατριαρχικόν, καὶ συνοδικὸν ἐν μεμβράναις συγγιλιῶδες γράμμα, καὶ ἐξεδόθη τῷ ἱερῷ αὐτῷ μοναστηρίῳ τοῦ Σωτήρος ἡμῶν (...) χωρίον Λιτοβιανίστι κειμένῳ, εἰς (διαρκέστερον;) ἀσφάλειαν. α ψ κ α' Ἱερεμίας ἐλέω Θεοῦ Ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, Νέας Ρώμης καὶ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης.

Ὁ Κυζίκου...

Ὁ Νικομηδείας Παῖσιος

Ὁ Προύσσης...

(Οἱ ἄλλες ὑπογραφεὶς τῶν συνοδικῶν εἶναι δυσανάγνωστες)